

da nacionalni interesi u vanjskopolitičkim pitanjima koja se tiču rata ne mogu biti obranjeni bez slijeđenja pravila teorije pravednog rata. To je centralna i, dakako, najviše prijeporna tvrdnja njegova djela, koju nastoji obraniti nizom argumenata u kojima za svako izabrano pravilo teorije pravednog rata (proporcionalnost, diskriminacija, pravedan uzrok itd.) pokazuje u kakvom je odnosu (ili u kakvom bi odnosu moglo biti) s nacionalnim interesom kao središnjim pojmom realističke tradicije.

Konačno, u *Zaključku* autor nudi završne misli, komentira slabosti vlastitog pristupa te navodi koje bi daljnje korake u istraživanju teme trebalo poduzeti. Pritom pokazuje zdrav skepticizam prema vlastitim argumentima, no zadržava uvjerenje da se njegov pristup može obraniti. Iz toga vrijedi citatom istaknuti: “moguće je da se bilo koji od gornjih argumenata može pobiti, ali to se teško može učiniti za čitav gornji skup, čime se promicanje nacionalnih interesa bez moralnih vrijednosti pokazuje neodrživim, kao i čisti realizam, ... [a] navedena načela pravednog rata trebala bi se integrirati u nacionalne sigurnosne i vojne strategije” (str. 186).

Teško je ponuditi jednostavnu kritiku ovog djela. S jedne strane, politološka zajednica mogla bi joj, kao što je u knjizi djelom anticipirano, pristupiti cinično, kao pokušaju moralizacije nacionalnih interesa koji su za mnoge *per definitionem* moralno neutralni. S druge strane, autorova vlastita filozofska zajednica mogla bi se uplašiti da moralne vrijednosti konačno žrtvuje na oltaru nacionalnih interesa. No, riječ je o delikatnom pokušaju argumentacije u kojem se autor jednako suvereno inspirira objema tradicijama i često podsjeća da u njihovim izdancima (izuzimajući, dakako, neoreali-

ste i one teoretičare pravednog rata koji su očito liberalni mislioci) nalazimo slojevitu misao koja je katkad pretjerano pojednostavljena banalnim pojmovnim etiketama.

Petar Popović
Fakultet političkih znanosti,
Sveučilište u Zagrebu

Prikaz

Alberto Alesina, Carlo Favero,
Francesco Giavazzi
**Austerity: When It Works
and When It Doesn't**

Princeton University Press, Princeton i Oxford,
2019, 276 str.

Talijanski ekonomisti Alberto Alesina, Carlo Favero i Francesco Giavazzi 2019. godine objavili su knjigu *Austerity: When It Works and When It Doesn't*. Autori u knjizi kroz 12 poglavlja iznose argumente za provođenje politike štednje te analiziraju uvjete u kojima su se politike pokazale uspješnima ili neuspješnima. Osnovna tvrdnja autora je da su politike štednje koje se temelje na smanjenoj javnoj potrošnji dugoročno bolji izbor za ekonomsku politiku, odnosno za uravnoteženje proračuna i smanjenje javnog duga, od onih koji se temelje na povećanju poreza. Autori također analiziraju posljedice provođenja politika štednje na uspjeh političkih stranaka na vlasti koje ih provode.

U prvom i drugom poglavlju autori objašnjavaju da se politike štednje uvo-

de zbog pogrešnog provođenja fiskalnih politika kojima se povećava javni dug i usporava gospodarski rast. Pritom autori podsjećaju da svijet nije idealno mjesto u kojem sve vlade provode ispravne politike te u vrijeme ekspanzije štede (smanjuju javnu potrošnju i povećavaju poreze) i nastoje umanjiti dugove da bi u vrijeme kontrakcije mogle podmiriti većinu troškova. Budući da se vlade najčešće ne pridržavaju tog "recepta", potrebni su lijekovi koji trebaju vratiti ekonomiju na "pravi put" i ukloniti ekonomske neravnoteže. Ti lijekovi su politike štednje kojima težište može biti na povećanju poreza (*Tax Based* – TB) ili smanjenju javne potrošnje (*Expenditure Based* – EB). Na samom početku autori napominju da su ishodi različiti s obzirom na to koji se tip politike štednje provodi, što pokazuju na slučajevima 16 razvijenih ekonomija koje su na kraju 20. stoljeća provodile politike štednje.

U iduća četiri poglavlja autori prikazuju empirijsku analizu i zaključke koji se ponavljaju sve do posljednjeg poglavlja jer se ondje vide različiti ishodi politika temeljenih na povećanju poreza (TB) i politika temeljenih na smanjenju javne potrošnje (EB). Tako su Belgija i Austrija 1980-ih koristile smanjenu potrošnju (EB) i uspjele smanjiti svoje dugove, pri čemu je Belgija imala i rast gospodarstva. S druge strane, Irska je u istom razdoblju koristila povećanje poreza (TB) i ne samo da nije smanjila udio duga u odnosu na BDP nego se dug čak povećavao sve dok 1987. nije uvela novi fiskalni plan koji se temeljio na smanjenoj potrošnji.

Autori također iznose tvrdnju da se politike štednje uglavnom primjenjuju u višegodišnjim planovima koje u Europskoj uniji donose nacionalna zakonodavna ti-

jela u dogovoru s Europskom komisijom. Prvo se donosi odluka koliko bi se deficit trebao smanjiti, zatim zakonodavno tijelo odlučuje koliki dio tog unaprijed određenog smanjenja deficita treba doći od povećanja poreza, a koliko od smanjenja javne potrošnje, stvarajući tako povezanost između promjena poreza i potrošnje. Autori su i u samom mjerenju napravili razliku između politika temeljenih na povećanju poreza (TB) i politika štednje s dominantno smanjenom javnom potrošnjom (EB) jer se te politike štednje međusobno isključuju, tj. njihovi su učinci vidljivi pod pretpostavkom da ako se dogodi jedna inačica štednje, druga neće. Povrh toga ponovljeno je da se priroda štednje može mijenjati i s vremenom. Za primjer uzimaju slučaj Portugala koji je započeo politiku štednje uz povećanje poreza, a potom je uslijed uvođenja novih planova prešao na politiku štednje sa smanjenom potrošnjom.

Sedmo poglavlje iznosi podatke koji pokazuju da je politika štednje sa smanjenom potrošnjom bolja opcija od politika štednje s povećanim porezima. Smanjenje javne potrošnje (EB) smanjuje i neizvjesnost investitora/poduzetnika te oni slobodnije ulaze u posao jer su potaknuti EB planovima koji im šalju poruku da uskoro ne bi trebalo doći do povećanja poreza, odnosno da bi radi smanjenja javnog duga i deficita porezi mogli biti i smanjeni. Povećanje ekonomske aktivnosti potom bi dodatno smanjilo udio duga u BDP-u. Autori navode da učinci politike štednje ovise o monetarnoj politici, tečajnoj politici, strukturnim reformama tržišta ili dosljednosti provođenja politika, pri čemu učinci mogu biti veći ili manji, ali ukupni zaključak se ne mijenja. Štednja kroz smanjenu javnu potrošnju će pozitivnije od štednje kroz

povećanje poreza utjecati na investicije i opću potrošnju neovisno o tome kakva se monetarna politika provodila.

U osmom poglavlju autori raspravljaju o pitanju je li politika štednje prebrzo uvedena nakon krize 2008. Jedna strana smatra da je politika štednje nastupila prerano te da se recesija u Europi time samo produčila. Druga strana smatra da je uvođenje politika štednje bilo nužno jer da države to nisu učinile, situacija bi bila još gora. Autori daju pregled slučajeva politika štednje koje su se provodile u Europi nakon financijske krize 2008. Detaljno opisuju kako su europske države uvodile politike štednje u periodu 2010.-2014. godine, pri čemu su neke države koristile povećanje poreza, koji se pokazao lošijim izborom, a neke smanjenje potrošnje, što se prema autorima pokazalo boljim izborom. Na temelju svoje analize autori zaključuju da kejnzijsko stajalište da povećanje potrošnje pokreće cijelu ekonomiju nije valjano.

U devetom poglavlju promatra se postojanje li bolji i lošiji trenuci uvođenja politika štednje, tj. ima li period ekspanzije i kontrakcije ekonomije veze s boljim i lošijim ishodima politika štednje. Autori navode da su istraživanja koja su oni uvrstili u knjigu pokazala da odgovor na navedeno pitanje ovisi o metodološkom pristupu. Prema pristupu koji su koristili autori, ishodi politika štednje su lošiji ako se ona uvede tijekom pada ekonomije. Ipak, zbog različitih rezultata koji se mogu dobiti, autori naglašavaju da to pitanje traži dodatne analize.

U desetom poglavlju autori iznose dokaze da provođenje nepopularnih fiskalnih

politika neće nužno značiti kraj političke karijere političara koji ih je provodio. Suprotno uvriježenom mišljenju, političari koji skupe hrabrosti i provedu plan politike štednje u svojem mandatu ne moraju nužno izgubiti sljedeće izbore. Uzimajući za primjer tri vlade (u Kanadi, Finskoj i Švedskoj) koje su provele plan smanjene javne potrošnje, autori dokazuju da je moguće biti ponovno izabran prvenstveno zato jer su građani svjesni da su određene mjere neizbježne i potrebne. Političar ima veće šanse biti ponovno izabran ako je karizmatičan, ako je vlada kojoj pripada popularna te ako se nepopularna politika provodila na početku mandata. Međutim, autori su svjesni da nije lako mjeriti popularnost vlade ili njihove politike, pa njihove zaključke treba uzimati sa zadržkom.

Jedanaesto poglavlje sažet je zaključak svih glavnih teza koje autori prikazuju u knjizi. Zaključci koje autori navode obuhvaćaju tvrdnju da je smanjena javna potrošnja dugoročno bolji plan od štednje kroz povećanje poreza, smjernice kako je najbolje provoditi planove smanjene javne potrošnje te prikaz utjecaja politika na očekivanja investitora u pogledu budućnosti, primjera provođenja politika štednje prije i poslije financijske krize 2008., pitanja kad je bolje uvesti politiku štednje te utjecaja provođenja planova na podršku strankama na vlasti. U knjizi su autori iznijeli većinu dilema i dvojbi koje su povezane s politikom štednje, a pritom se nisu oslanjali na ideologiju, već su stavili naglasak na podatke i empirijske dokaze kojima opravdavaju provođenje politika štednje.

*Laura Crnić
Fakultet političkih znanosti,
Sveučilište u Zagrebu*